

KVALITETSUDVIKLING
AF DIFFERENTIERET
UNDERVISNING

I SERIEN PÆDAGOGIK TIL TIDEN ER FORELØBIG UDKOMMET:

- Andreas Striib: Undervisning (PTT 1)
- Mads Hermansen: Læringens univers (PTT 2)
- Lauvås, Lycke & Handal: Kollegavejledning i skolen (PTT 3)
- Krogh-Jespersen, Kuhlmann & Striib (red.): Lærer i tiden (PTT 4)
- Bent Nabe-Nielsen: Pædagogisk argumentation (PTT 5)
- Nora Lindén: Stilladser om børns læring (PTT 6)
- Colnerud & Granström: Respekt for lærere (PTT 7)
- Erling Lars Dale: Pædagogik og professionalitet (PTT 8)
- Tron Inglar: Lærer og vejleder (PTT 9)
- Tønnes Hansen & Nielsen (red.): Stilladsering (PTT 10)
- Andy Hargreaves: Nye lærere, nye tider (PTT 11)
- Thuen & Vaage (red.): Opdragelse til det moderne (PTT 12)
- Erling Lars Dale: Etik og moral i uddannelsessystemet (PTT 13)
- Wolfgang Klafki: Dannelsesteori og didaktik (PTT 14)
- Dysthe, Hertzberg & Hoel: Skrive for at lære (PTT 15)
- Ning de Coninck-Smith: Skolen, lærerne, eleverne og forældrene (PTT 16)
- Handal & Lauvås: På egne vilkår (PTT 17)
- Tone Kvernbekk (red.): Pædagogik og lærerprofessionalitet (PTT 18)
- Cato R.P. Bjørndal: Det vurderende øje (PTT 19)
- Sverre Moe: Systemisk-konstruktivistisk pædagogik (PTT 20)
- Hargreaves & Fullan: Hvad er værd at kæmpe for – i skolen? (PTT 21)
- Hargreaves & Fullan: Hvad er værd at kæmpe for – udenfor? (PTT 22)
- Graf & Skovmand (red.): Fylde og form. Wolfgang Klafki i teori og praksis (PTT 23)
- Aili, Persson & Persson: Mentorskab (PTT 24)
- Trygve Bergem: Læreren i etikens modlys (PTT 25)
- Terje Ogdén: Social kompetence og problemadfærd i skolen (PTT 26)
- Olga Dysthe: Ord på nye spor (PTT 27)
- Andy Hargreaves: Undervisning i videnssamfundet (PTT 28)
- Kirsten Krogh-Jespersen: Lærerprofessionalitet (PTT 29)
- William Ayers: At undervise (PTT 30)
- Kirsten Krogh-Jespersen: Om undervisning (PTT 31)
- Jan-Olav Henriksen: Menneskesyn (PTT 32)
- Gert Biesta: God uddannelse i målingens tidsalder (PTT 33)
- Claus Madsen (red.): Grundbog i pædagogik til lærerfaget (PTT 34)
- Luciano Rondanini: Hjerte og intellekt i undervisningen af børn og unge med handicap (PTT 35)
- Hans Knutagaard: Introduktion til den kulturhistoriske virksomhedsteori (PTT 36)
- Karin Rønnermann (red.): Aktionsforskning i praksis (PTT 37)
- Klaus Prange: Pædagogikkens etik (PTT 38)
- Gert J.J. Biesta: Demokratilæring i skole og samfund (PTT 39)
- Thomas Nordahl: Bedre læring for alle elever (PTT 40)

Læs mere om serien på www.klim.dk

Jorun Buli-Holmberg og Sven Nilsen (red.)

KVALITETSUDVIKLING AF DIFFERENTIERET UNDERVISNING

Om forbedring af undervisningen af
børn, unge og voksne med særlige behov

Oversat af Jens Peter Kaj Jensen

KLIM

Jorun Buli-Holmberg og Sven Nilsen (red.):
Kvalitetsudvikling af differentieret undervisning

Copyright © 2010, Universitetsforlaget, Oslo
Copyright © dansk udgave, Klim, 2014

Kvalitetsudvikling af differentieret undervisning
er oversat fra norsk af Jens Peter Kaj Jensen efter
Kvalitetsutvikling av tilpasset opplæring

Omslag: Joyce Grosswiler
Sats: Adobe Garamond, Klim
Tryk: Pozkal, Polen

ISBN: 978-87-7955-924-0

1. udgave, Aarhus 2014

Forlaget Klim
Ny Tj rnegade 19
8200 Aarhus N

www.klim.dk

Bogen er trykt med støtte fra

Alle rettigheder forbeholdes.

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog
eller dele heraf er forbudt uden forlagets skriftlige tilladelse
ifølge gældende dansk lov om ophavsret.

Undtaget herfra er korte citater til brug i anmeldelser.

Serien redigeres af
Karen Marie Hedegaard, Kirsten Krogh-Jespersen,
Benedikte Vilslev Petersen og Andreas Striib

Hold dig orienteret om nye titler eller tilmeld dig Klims nyhedsbrev på www.klim.dk

Indhold

Forord	9
1. Centrale samspilsfaktorer i kvalitetsudvikling af differentieret undervisning og specialundervisning	11
<i>Af Jorun Buli-Holmberg og Sven Nilsen</i>	
Introduktion	11
Samspil mellem opvækst og læring	12
Samspil mellem differentieret undervisning og specialundervisning	14
Samspil mellem individ- og systemperspektivet	18
Samspil mellem kvalitet, innovation og kompetenceforøgelse	21
Samspil mellem nationale læreplaner og individuelle forudsætninger	24
Forskellige samspilsmodeller som har betydning for kvalitetsudvikling	27
Samspil mellem teori, praksis og forskning	31
Referencer	34
2. Opvækst og læring for et værdigt liv	39
<i>Af Edvard Befring</i>	
Indledning	39
Opvækst og samfund	40
Kvalitetskrav til opvækst	43
Læring og læringsproces	50
Nogle skoleudfordringer	53
Afslutning	56
Referencer	58

3. Kvalitetsudvikling i skolen set i organisationsteoretisk perspektiv	61
<i>Af Per Dalin og Jorun Buli-Holmberg</i>	
Indledning	61
Forskellige perspektiver på organisationsteori og skoleudvikling	62
Skolens kendetegn som organisation	65
Bolman og Deals perspektiver på kvalitetsudvikling i skolen	67
Senges teori og kvalitetsudvikling i skolen	70
Mintzbergs teori og kvalitetsudvikling i skolen	73
Forskelle mellem organisationer	78
Skolen som organisation – fremtidsperspektiver	79
Afslutning	87
Referencer	88
4. Læreplansarbejde og kvalitetsudvikling i differentieret undervisning og specialundervisning	89
<i>Af Sven Nilsen</i>	
Kvalitetsudvikling og en skole for alle	89
Kvalitet – deskriptive og normative dimensioner	91
Kvalitet – den innovative dimension	92
Differentieret undervisning: Udbyttekvalitet, proceskvalitet, rammekvalitet	94
Kvalitet i forhold til hvad – læreplan og fælles rammer for kvalitetsudvikling	97
Læreplan og elev – fælles og individuelle kvalitetskriterier	100
Kvalitet for hvem – forskellige perspektiver på kvalitet	102
IUP-arbejde som led i specialpædagogisk innovationsarbejde	105
Kvalitetsudvikling af differentieret undervisning gennem skoleudvikling	107
Referencer	108
5. Elevsamtalens betydning for differentieret undervisning	113
<i>Af Reidun Tangen</i>	
Indledning	113
Elevsamtalen og ‘den jævnlige dialog’ – juridisk, teoretisk og empirisk ...	115
Metoder og materiale	120
Lærernes udbytte af elevsamtalen/dialogen	122
Drøftelse og konklusion	130
Referencer	134

6. Kompetencehøjnelse gennem praksisrelateret efter- og videreuddannelse som led i differentieret undervisning	139
<i>Af Jorun Buli-Holmberg</i>	
Indledning	140
Specialpædagogisk kompetencebehov i en skole for alle	141
Kompetenceudvikling gennem netværkssamarbejde	144
Uddannelse som et led i specialpædagogisk kompetenceudvikling	145
Erfaringer fra videreuddannelse i specialpædagogik	148
Erfaringer fra videreuddannelse i differentieret undervisning	152
Indhold, organisering og metoder tilpasset praksisfeltets behov	154
Erfaringer fra efteruddannelse i differentieret undervisning og innovation	158
Hvordan efter- og videreuddannelse kan imødekomme praksisfeltets behov	162
Afslutning	163
Referencer	164
7. Forskende partnerskab med skoleledere og lærere for udvikling af differentieret undervisning	167
<i>Af Halvor Bjørnsrud</i>	
Forskende partnerskab for kvalitetssikring af differentieret undervisning	167
Forskende partnerskab skaber udveksling mellem udvikling og forskning	169
Nogle centrale kendetegn ved det forskende partnerskab	171
Fælles faglige rammer for læring og udvikling	172
Udarbejdelse af plan for gennemførelse af skoleudvikling	174
Den lange, korte vej i skoleudvikling	176
Skolernes tekster om skoleudvikling	178
Principielle erfaringer	184
Afslutning	186
Referencer	188

8. Professionskundskab	
– kombinationen af tavs og artikuleret viden	191
<i>Af Jarle Sjøvoll</i>	
Introduktion	191
Vejledning i arbejdspladsforankret læring	195
Kontekstuel læring	197
Læring ved observation med tilpasset vejledning	198
Reflekterende vejledning	201
Sammenfatning	205
Referencer	206
9. Kvalitetsudvikling i specialpædagogikken	
i samspil mellem praksis, teori og forskning	209
<i>Af Kjell Skogen</i>	
Indledning	209
Specialpædagogik	210
Kvalitet	211
Praksis	213
Teori	214
Forskning	216
Referencer	221
10. Fremtidige udfordringer for kvalitetsudvikling	
af differentieret undervisning og specialundervisning	223
<i>Af Jorun Buli-HolmBerg, Sven Nilsen og Kjell Skogen</i>	
Fra specialundervisning til ekstra tilrettelæggelse – en klar forbedring?	223
Behov for kompetence – gælder det ikke specialundervisning?	229
PPRs rolle – mere systemudvikling, mindre individarbejde?	236
Sløjfe kategorisering og diagnosticering	
– hvordan imødekommes den enkeltes behov?	239
Lærebogen – idealer og muligheder?	242
Blanke ark – hvad kan skolen lære?	244
Referencer	249
Bidragydere	251

Forord

Ideen til denne bog opstod i forbindelse med professor Kjell Skogens 70-års jubilæum i 2009. Skogen har været en markant og synlig talsmand for faget specialpædagogik gennem mange år. Han arbejdede som universitetslærer fra 1980 til 1990 og har siden 1990 været professor ved Universitetet i Oslo. Han har været rektor ved Statens speciallærerhøgskole i syv år og leder af Institutt for specialpedagogikk ved Universitetet i Oslo i seks år. Blandt de centrale hverv, han har haft inden for pædagogik og specialpædagogik, kan nævnes formandskabet for Norsk Pedagogikklag og for Nasjonalt fagråd for pedagogikk og specialpedagogikk og medlem af Utdanningsdirektoratets råd for inkluderende opplæring. Kjell Skogen har også været aktiv internationalt gennem mange år, blandt andet i projekter i OECD's, Verdensbankens og EU's regi. Han har blandt andet planlagt og ledet gennemførelsen af et masterstudium i specialpædagogik for den indonesiske regering i samarbejde med University of Virginia, USA. Han har endvidere samarbejdet med en række universitetsmiljøer i Europa, USA og Canada og været gæsteforsker ved Harvard University. Ved siden af sin bog- og artikelproduktion har han holdt en række forelæsninger og foredrag og været en aktiv bidragsyder til magasiner, aviser og tv.

Nærværende bog tager temaer op, som har stået centralt i hans faglige liv og virke, og temaerne behandles af personer, som han har haft et fagligt samarbejde med. Vigtige temaer er blandt andre inkludering, differentieret undervisning, kvalitetsudvikling, innovation, kompetenceudvikling og samspil mellem teori, forskning og undervisningspraksis. Disse temaer belyses i forskellige sammenhænge og set fra forskellige synsvinkler.

Det første kapitel tager forskellige samspilsfaktorer op, der står centralt i problematikken om differentieret undervisning og specialundervisning.

Næste kapitel, som er skrevet af Edvard Befring, behandler samspillet mellem børns opvækst og deres læring og udvikling i skolen.

Kapitel 3 handler om kvalitetsudvikling i skolen set i et organisationsteoretisk perspektiv. Kapitlet er skrevet af Per Dalin i samarbejde med Jorun Buli-Holmberg.

I kapitel 4 belyses samspillet mellem nationale læseplaner og individuelle forudsætninger som grundlag for kvalitetsudvikling. Det er skrevet af Sven Nilsen.

Kapitel 5 er skrevet af Reidung Tangen og behandler elevsamtalen og dens betydning for differentieret undervisning.

Temaet i kapitel 6 er praksisnær efter- og videreuddannelse og dens betydning for kvalitetsudvikling. Kapitlet er skrevet af Jorun Buli-Holmberg.

I kapitel 7 er temaet samspillet mellem forskere og praktikere i kvalitetsudvikling af uddannelsen. Det er skrevet af Halvor Bjørnsrud.

I kapitel 8 behandler Jarle Sjøvoll betydningen af at bevidstgøre og udvikle læreres tavse viden i specialpædagogisk professionsuddannelse.

I kapitel 9 belyser Kjell Skogen samspillet mellem teori, forskning og praksis og den betydning, dette har for kvalitetsudvikling.

Afslutningskapitlet peger på nogle vigtige fremtidige udfordringer, som man står over for i arbejdet med kvalitetsudvikling af differentieret undervisning og specialundervisning. Kapitlet er udarbejdet i samarbejde mellem Jorun Buli-Holmberg, Sven Nilsen og Kjell Skogen.

Bogen henvender sig i første række til studerende i pædagogik, specialpædagogik og på læreruddannelsen, og til ansatte i skolevæsnet, forældre og skolepolitikere.

Vi håber, bogen kan bidrage til at skabe debat og være til inspiration i arbejdet med kvalitetsudvikling i skolen inden for differentieret undervisning og specialundervisning.

Blindern, november 2009
Jorun Buli-Holmberg, Sven Nilsen